

usprijevaju to samo čudom. Ta je kriza prisutna na svim područjima, od organiziranosti katoličke medijske politike do razrade pojedinih segmenata poput promidžbe i distribucije. O tome u knjizi nije riječ, ali baš zato će ona možda biti poticaj da se tom važnom pitanju napokon pristupi odlučno, s jasnim ciljevima.

Ovom knjigom golem napor o. Fučeka da pod moralno-duhovnim vidom apsorbira ključne teme ljudskoga života privodi se kraju. Pred nama je dakle sada velika teološka, prije svega moralna i pastoralna sinteza. Ako ona u ovom trenutku još nema odjek kakav zaslužuje, to ne umanjuje njezinu vrijednost. Naprotiv! Što vrijeme bude više odmicalo, u vremenima koja dolaze, ova će sinteza imati sve veću vrijednost za sve one koji u moru sve većih zabluda i napada na Crkvu traže istinu, koji traže Boga i odgovore na prva i posljednja pitanja o čovjeku i smislu njegova života.

Vladimir Lončarević

Apostolu naroda. Zbornik radova svećenika studenata Papinskoga hrvatskog zavoda sv. Jeronima u Rimu o sv. Pavlu u njegovu jubileju, Collectanea Croatica — Hieronymiana de Urbe, Tipografija Città Nuova, Rim, 2009, 320 str.

Knjiga *Apostolu naroda* je zbornik radova svećenika studenata Papinskoga hrvatskog zavoda sv. Jeronima, tj. plod njihovih predavanja koja su se u čast svetog Pavla i o svetom Pavlu održavala u petnaest nedjelja tijekom jubilarne Pavlove godine (trinaest puta u prostorijama Zavoda sv. Jeronima i dva puta u crkvama: Sv. Pavla izvan zidina i Sv. Pavla Tri fontane). Zbornik je dakle prvo nastajao usmeno i oblikovao se kroz izgovorenu riječ. Platon, grčki filozof, osobito u svom dijalogu *Fedro* i u *Sedmom pismu*, ukazuje kako primat ima upravo živa, izgovorena riječ nad onom zapisanom. Ova zapisana vrijedi tek ako je slika i odsjaj one izgovorene, živuće. Zbor-

nik *Apostolu naroda* je upravo to: odsjaj i odbljesak živih dijaloga koji su se vodili tijekom Pavlove godine.

Inicijator je i urednik »dijaloga«, kako onih živih, tako i ovih zapisanih, don Željko Majić, koji je napisao i uvodnik u Zbornik.

Zbornik je objavljen 2009, ima 320 stranica teksta, uključujući kazalo osobnih imena; tvrdio je uvezan i osmo je djelo u nizu izdanja *Collectanea Croatica-Hieronymiana de Urbe*.

Uvodnu riječ, odnosno predgovor nazvan *Apostolu naroda*, napisao je urednik Zbornika don Majić, koji ukazuje kako je Zbornik izravni plod inicijative svetog oca Benedikta XVI da vrijeme od 28. lipnja 2008. do 29. lipnja 2009. bude Jubilej sv. Pavla prigodom dvjeticu obljetnice njegova rođenja, koje povjesničari smještaju između 7. i 10. godine. Majić u uvodu najavljuje smisao i strukturu Zbornika te donosi pojedine crte iz života sv. Pavla i njegova vjernog pratitelja sv. Luke.

Zbornik je podijeljen u dva dijela: prvi dio je nazvan *Predavanja* te sadrži zbir znanstvenih članaka, dok drugi dio, *Dodatak*, sadrži propovijedi i nagovore.

Sudionici su dijaloga, odnosno autori predavanja i članaka, svećenici studenti Papinskoga hrvatskog zavoda sv. Jeronima, njih trinaest, čija razmišljanja čine upravo prvi, glavni dio Zbornika. Riječ je naime o trinaest predavanja i tekstova znanstvenog karaktera, u kojima su se na interdisciplinarni način čitatelju približile različite dimenzije djela i života sv. Pavla te se ukazalo na njegovu trajnu aktualnost i vrijednost koje nam nudi danas.

Materijalno manji, ali svakako ne manje bitan, drugi je dio Zbornika, u kojem se donose dva nagovora, vlč. Marija Buljevića, svećenika studenta, i oca Mihalyja Szentmartonija, duhovnika Zavoda sv. Jeronima, te dvije propovijedi mons. Jure Bogdana, rektora Zavoda sv. Jeronima, izrečene prigodom dviju du-

hovnih obnova, pred Božić i pred Uskrs tijekom Pavlove godine.

Ukratko ćemo predstaviti autore i teme dijaloga, tj. predavanja koja nam Zbornik donosi.

Iz biblijsko-egezegetske perspektive Dubravko Turalija daje povijesno-kronološki i religiozno-kulturalni prikaz života i puta sv. Pavla, dok Simo Ljuljić uvodi u *Corpus Paulinum*, zbir Pavlovih poslanica, razlikujući 7 autentičnih i 6 pseudoepigrafičnih poslanica, te prikazujući Poslanicu Hebrejima koja, zanimljivo, niti je Pavlova, niti upućena Hebrejima, niti u stilističko-teološkom pogledu odgovara ostalim poslanicama iz *Corpusa*.

Iz kuta fundamentalne teologije Edward Punda problematizira temu vjere u Pavla, ukazujući na njegovo razumijevanje vjere kao dara te na usku povezanost vjere, krštenja i opravdanja, dok teolozi dogmatske teologije, Richard Pavlič i Josip Vrančić, donose obrise: Pavlič Pavlove antropologije, tj. njegova teološkog poimanja čovjeka, te ukazuje na odjeke njegove antropologije prije svega u prvih kršćanskih otaca, dok Vrančić donosi glavne crte Pavlove ekleziologije, analizirajući u njega tri slike Crkve i o Crkvi: Narod Božji, Tijelo Kristovo te zajedništvo (*communio*).

Marijo Gerić, iz perspektive liturgije, prikazuje Pavlov doprinos sakramentalnoj teologiji, ukazujući na važnost tipološko-liturgijske interpretacije te na uporabu tipologije u Pavla, osobito na primjeru sakramenta krštenja i euharistije.

U svjetlu moralne teologije Marijo Volarević govori o tzv. kućnom kodeksu u Pavla, odnosno uputama i savjetima za život u zajednici, prije svega ukazujući na bračno-seksualne odnose, odnose muža i žene, djece i roditelja, gospodara i robova, polazeći od Prve poslanice Korinćanima i Efežanima.

Mihael Prović pak, slično Volareviću, donosi Pavlove upute za život u zajednici, ali s naglaskom na pastoralno-disciplinskom crkvenom uređenju, polazeći

od njegovih pastoralnih poslanica te ukazujući na njegovu brigu za crkveni i društveni život mladih zajednica.

Refleksija iz kuta kanonskog prava i tekst Ivica Ivankovića Radaka problematizira pitanje pavlovske povlastice, odnosno problema odnosa nerazrješivosti braka s jedne strane i mogućnosti nekih iznimki razrješivanja s druge.

Tomislav Čurić iz perspektive filozofa u svom radu problematizira Pavlovo iskustvo, posebno stavljajući naglasak na iskustvo milosti te problem i narav Pavlova iskustva kod Damaska.

Sa stajališta psihologije Josip Bošnjaković otvara u svom radu jedan, barem u crkveno-teološkim krugovima, netipičan i intrigantan pristup životu i osobi sv. Pavla. Bošnjaković naime nastoji ukazati na elemente kreativne osobnosti i kreativnog mišljenja u sv. Pavla, analizirajući Djela apostolska i Pavlove poslanice te ukazujući na usku povezanost između kreativnosti i radosti: kreativnost ustvari generira radost i daje životu smisao.

Denis Barić u svom radu, iz katehetsko-pastoralnog kuta, promatra Pavla, njegov poziv i njegovo evangelizacijsko poslanje, te ga povezuje s vjeroučiteljem danas, ukazujući na Pavla kao na model vjeroučiteljskog poziva i poslanja.

Iz perspektive studija komunikacije Krunoslav Novak pak analizira Pavla kao čovjeka komunikacije, koji je u svom poslanju koristio cijelog sebe i sva svjetovna sredstva komunikacije koja su mu bila dostupna (prije svega pismo) te ih oblikovao da postanu evangelizacijski medij, tj. sredstvo navještaja Isusa Krista. Unatoč velikim promjenama u oblicima komunikacije tijekom povijesti svijeta i kršćanstva, Novak ukazuje na aktualnost i plodnost Pavlova modela komunikacije i za nas danas.

Čitajući tekstove ovog Zbornika, lako je dakle uočiti kako je, iako je Pavao uvijek glavna i središnja tema, ustvari obrađeno mnogo njih, i to iz raznih kutova i perspektiva, ne samo one strogo

teološke. Tako ovo djelo dobiva dodatnu vrijednost upravo po svom interdisciplinarnom karakteru.

Članci, kako predavanja pisana znanstvenom metodologijom, tako i nagovori i propovijedi, pisani su jednostavnim i jasnim stilom, ne gubeći pritom na dubini, te mogu biti korisni širokom krugu čitatelja. Jednostavno rečeno, radovi su čitki i pitki, razumljivi, što ne smatram nedostatkom znanstvenosti i dubine, kako se ponekad misli, već upravo veličinom i odlikom ovih radova, koji pritom ništa ne gube na svom značaju.

Imajući u vidu da su autori mladi postdiplomci, kojima je ovo, barem većini, prvi objavljeni znanstveni rad, smatram da i urednik i sami autori mogu biti zadovoljni zbog pokazane stručnosti i sposobnosti da se određena tema znanstveno i koherentno obradi: kontekstualizira, analizira i aktualizira.

Ovo djelo svakako predstavlja, kako svojim formatom i kvantitetom, tako i svojom kvalitetom, hvalevrijedan te, jer je zapisan, trajan hrvatski doprinos obilježavanju godine velikana kršćanstva sv. Pavla, i može biti na ponos Zavodu sv. Jeronima i njegovim autorima, na ponos glavnom inicijatoru i motoru pokretaču don Željku Majiću, rektoru Juri Bogdanu, kao i cijeloj hrvatskoj rimskoj zajednici.

Davor Vuković

P. Vučemilo i N. Radinović (ur.), *Stoljetna baština: Zbornik radova Simpozija... u prigodi stote obljetnice dolaska Školskih sestara franjevnika iz Maribora u Split*, (Biblioteka Crkve u svijetu, 44, Split, CUS; Školske sestre franjevnice Krišta Kralja Provincije Presvetog Srca Isusova, 2009), 525 str., 24x17 cm.

Godine 1904. Split nije imao ni 21 tisuću stanovnika. Tadašnji splitski biskup F. F. Nakić nije ipak smatrao sjedište svoje biskupije beznačajnim te je nastojao da u gradiću i biskupiji među

mladima zažive katolički pokreti, dobrotvorna društva, karitativne i odgojne ustanove... Prvenstveno radi odgoja, smatrao je da bi bilo dobro kada bi se u gradu pod Marjanom nastanila družba sestara koja, prema svojim konstitucijama, ima za svrhu »odgajanje i poučavanje ženske mladeži«. Početkom života i aktivnosti Školskih sestara franjevki u Splitu može se smatrati 15. listopada 1904. Prve dvije sestre u Splitu zvale su se Ladislava Kalinšek i Paskalija Newirth, obje iz mariborske zajednice.

Od tada je proteklo više od stotinu godina. Stogodišnjica toga skromnog početka i plodnog nastavka obilježena je simpozijem u Splitu 14. listopada 2004. Dobrohotnog radoznalca, koji je promatrač sa strane, zanima čime su Školske sestre franjevnice, kroz cijelo jedno stoljeće, obilježile Split, južnu Hrvatsku, a time i cijelu Lijepu Našu. Na njegovu radost, nedavno se pojavio veliki zbornik radova s njihova simpozija, pod naslovom *Stoljetna baština*.

Odmah valja istaknuti da svečarski materijal (pozdravi, govori, čestitke, fotografije) zauzima tek četrdesetak stranica (447–510) knjige. Tome valja dodati recital »Život biraj« (J. Čovo, str. 405–445), koji zaslučuje, za neku prigodu, poseban osvrt: književni, povijesni i ekleziološki.

Glavninu ovog zbornika, veoma ugodne opreme, zauzima 20 studija, koje su pripremile najvećim dijelom članice same Družbe. Taj glavni dio, sastavljen od 4 dijela, uokviren je Predgovorom (str. 5–6), Uvodom (str. 7–8) te bogatim Kazalom osobnih imena (str. 511–521) i Kazalom sadržaja (str. 523–525).

Prvi dio zbornika nosi naslov »Školske sestre franjevke u Splitu, nastanak i razvoj Provincije« (str. 17–106). U pet studijskih priloga (S. Kovačić, V. Kapanović, B. Stopar, P. Vučemilo, B. Nazor) čitatelju se nudi »prikaz društvenih i crkvenih prilika u Splitu« (str. 7) u vrijeme ukorjenjivanja Školskih sestara franjevnika na našoj obali Jadrana.